

Informaatiolukutaidon etiikkaa

Olli Mäkinen

Informaatioon ja sen vapaaseen saatavuuteen liittyy monia eettisiä ja juridisia ongelmia: Kenen hallussa informaatio on, miten sitä saa käyttää, millä tavalla sitä käytetään, käytetäänkö sitä oikein ja jos näin on, missä suhteessa oikein. Nämä eettisen ongelmat kanavoituvat sitten myös informaatiolukutaitoon ja sen opetukseen. Tässä artikkelissa tarkastellaan esseistisesti informaatiolukutaidon etiikkaa. Esille otetaan aiheeseen liittyviä asioita kuten kriittisyys, plagiointi, vapaa kommunikaatio ja itsesääntely. Aiheen käsittely ei ole missään suhteessa tyhjentävä ja eroaa artikkelistani Informaatiolukutaito ja etiikka (Mäkinen 2007).

Hyvä ja kaunis

Ihmisten kehittämät järjestelmät eivät voi olla hyviä itsessään. Ne ovat aina hyviä jossakin suhteessa, suhteessa johonkin. Järjestelmiä arvioidaan esimerkiksi niiden toimivuuden suhteen, mutta myös demokratia tai sen edistäminen voi olla järjestelmän mittari.

Kauneuskin voi olla yksi hyvyyden mittatiku. Jos ulkonäköä ja nuoruutta korostetaan yhteiskunnassa, silloin puhutaan vitaalisista arvoista. Yksilö on hyvä, koska on nuori ja kaunis. Työelämän rekrytoinnissa suositaan tutkimusten mukaankin nuoruutta, hyväkuntoisuutta ja kauneutta (Kinnunen 2008, 151–162.).

Voiko pelkkä järjestelmä sitten olla kaunis – ja siinä suhteessa hyvä? Opinnäytetöiden ohjaajat kiinnittävät usein huomiota siihen, että gradussa tai väitöskirjassa ja sen sisällysluettelossa vallitsee tietty symmetrinen tasapaino, siis sopusuhtaisuus, harmonia tai kauneus. Myös prosessikaavio voi olla yksinkertaisen kaunis.

On huomattava, että tällainen kauneus ei kerro mitään järjestelmän toimivuudesta, tehokkuudesta tai sisällön laadusta. On kyseessä eräänlainen virhepäätelmä: systeemiä, jossa pätevät sen sisäiset säännöt ja kriteerit, tarkastellaankin esimerkiksi estetiikan näkökannasta.

Tietämättömyyden eliminointi

Informaatiolukutaito-opetukseen suhtaudutaan yleensä positiivisesti – ainakin opettajilta, laitoksilta ja tiedekunnilta saadun palautteen mukaan. Tiedekirjasto Tritoniassa tehdyn tutkimuksen mukaan opetus vaikutti suoraan opiskelijoiden tiedonhakutaitoihin mutta myös käsityksiin plagioinnista ja sen seuraamuksista (Mäkinen, Kuoppala & Rintamäki 2006.).

Näin voidaan sanoa, että informaatiolukutaidon opetus on ”hyvää” pragmaattisessa ja väli-neellisessä mielessä. Mutta onko informaatiolukutaidon opetus ”kaunista”, siitä voidaan olla montaa mieltä.

Informaatiolukutaidon oppimista voidaan lähestyä yhdeltä mielenkiintoiselta näkökannalta. Oletetaan, että sen oppiminen edistää tietämistä, näinhän on ainakin sen tavoitteiden mukaan. Professori Tarmo Kunnas esittää teoksessaan *Paha* (2008, 78–81), että pahuus sekä tietämättömyys ja tyhmyys kulkevat käsi kädessä. Näkökanta ei ole Kunnaksen oma, vaan sillähän intellektuellit ja filosofit ovat kautta aikain todistelleet ja perustelleet etevyyttään ja hyvyttään.

Näin katsottuna informaatiolukutaidon opetus on välineellistä hyvää, joka on valjastettu hyvän sinänsä (tietämättömyyden eliminointi) palvelukseen. Aika mairittelevaa on, että tällaisen näkemyksen mukaan peruskirjastyötä tekevä kirjastonhoitaja tai informaattikko olisi hyvän palveluksessa, eräänlainen sankari siis aivan kuten Rupert Giles teinitelevisiosarjassa *Buffy, vampyyrintappaja*.

Tieto on pääomaa

Tieto ja informaatio ovatkin tänä päivänä kaikkein tärkein tuotantotekijä. On siis tärkeää, kenen hallussa tämä tuotantotekijä on. Tietoa havitellaan yhtä innokkaasti kuin entisaikoina ensin raaka-aineita ja sitten markkinoita niistä valmistetuille teollisuustuotteille.

Informaatiolukutaitoon liittyy useita eettisesti merkittäviä näkökantoja. Informaatiolukutaitostandardissa (Association of College and Research Libraries, 2000) määritellään opiskelijan kannalta tärkeät informaatiota ja tietotekniikkaa koskevat keskeiset eettiset taidot. Viidennessä standardissa käsitellään mm. tietosuojaa, tekijänoikeuksia, plagiointia, netikettiä ja tutkimusetiikkaa – yleisesti informaatioon liittyviä taloudellisia, eettisiä ja lainsäädännöllisiä seikkoja.

Näin siis informaatiolukutaidon sisällä. Itse in-

formaatiolukutaito on väline, jonka avulla kansalliset pystyvät arvioimaan kriittisesti heille jaettavaa informaatiota ja suojautumaan informaation pakkosyötöltä ja manipulaatiolta. Näin ajatellen ollaan lähellä uusvasemmiston ja kriittisen teorian (Critical Theory) arvomaailmaa.

Kriittisyys

Kriittisyys on yksi informaatiolukutaidon tukipylväistä. Informaatiolukutaidon kolmannessa standardissa todetaan, että informaatiokompetenssi opiskelija kykenee arvioimaan sekä hankkimaansa tietoa että sen lähteitä kriittisesti.

Näkökanta tai arvo on erittäin tärkeää aikana, jolloin informaation määrä lisääntyy kiihtyvällä vauhdilla. Opiskelija on jätetty yhä enemmän oman onnensa nojaan, hänestä on tullut informaation suhteen loppukäyttäjä. Aikaisemmin tieto joutui kulkemaan monen seulan läpi ennen kuin se asetettiin tarjolle esimerkiksi yliopiston kirjastossa. Nyt nämä välikädet monesti puuttuvat, ja tieto on suoraa saatavilla Internetin välityksellä.

Silloin loppukäyttäjän vastuu korostuu. Hän joutuu itse suorittamaan sen arvion, jonka välittäjäorganisaatiot tekivät aikaisemmin hänen puolestaan.

Uudet oppimiskäsitykset tukevat itsenäistä tiedonhankintaa. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan oppiminen ei ole enää tiedon passiivista vastaanottamista vaan opiskelijan aktiivista kognitiivista toimintaa, jossa tämä tulkitsee sekä havaintojaan ja hankkimaansa uutta tietoa aikaisemman tietonsa ja kokemustensa pohjalta.

Konstruktivistisessä oppimiskäsityksessä, siihen perustuvassa opetuksessa ja koulutuksessa, korostetaan oppijan omaa aktiivisuutta tiedon prosessoijana ja tulkitsijana. Tällöin hankitun tiedon kriittinen evaluointi on erittäin tärkeä osa tiedonhankintaprosessia. Opiskelijalle tulisi tuoda esille lähdekritiikin tarpeellisuus ja sen periaatteet.

Kriittisyys voidaan nähdä myös eräänlaisena moraalisenä velvollisuutena. Kriittisyys asettaa

vallitsevat ja luutuneet arvot ja käytänteet kyseenalaiseksi. Ilman kriittisyyttä ei tapahdu myöskään muutosta tai uudistusta. Myös tieteellinen ajattelu ja työskentelymetodi edellyttävät kriittistä asennetta.

Plagiointi

Plagiointitapaukset käynnistävät usein keskustelun, jossa pohditaan tiedon käytön eettisyyttä. Voidaan sanoa, että plagiointi on tiedon tuotantoon liittyvä kouriintuntuva eettinen – tai moraalinen – ongelma. (Mäkinen, Holmlund & Mikola 2008, 9–13)

Plagiointiin syyllistyvät monesti opiskelijat, mutta ei käytäntö ole tiedemaailmassakaan tuntematon. Kyselyjen ja kommenttien perusteella on saanut sen kuvan, että ”aineiston luvattomaan lainaamiseen” syyllistyneet ovat usein vierasopiskelijoita, jotka eivät tunne suomalaista tai länsieurooppalaista tekijänoikeuslainsäädäntöä.

Plagiointi on yleistynyt Internetin myötä. Internet kun on koko maailma. Sen käyttäjät eivät jaa mitään yhtenäistä arvopohjaa. On kuitenkin ilmeistä, että valistuksella voidaan saada käyttäjät, tai ainakin jokin erillisryhmä, esimerkiksi korkeakouluopiskelijat, muuttamaan käyttäytymistään plagiointin suhteen. (Mäkinen, Kuoppala & Rintamäki 2006) Äärimmäinen toimenpide on uhka: korkeakoulu hankkii plagiointinesto-ohjelman ja julkistaa selvät ohjeet tai säännöt siitä, mikä on plagiointia ja mitä tästä seuraa.

Postmoderni toi mukanaan uuden tavan suhtautua tekijyyteen. Tyypillinen postmoderni taideos sisältää ilman lähdeviitteitä olevia lainauksia sieltä täältä. Postmodernin teorian mukaan kaikki olemassa olevat tekstit ovat yhtä suurta kertomusta, joka on ihmiskunnan yhteistä omaisuutta. Siksi omistaminen ja tekijänoikeuksilla suojaaminen on rikollista, ei lainaaminen tai pahimmassa tapauksessa plagiointi. Hyvä esimerkki postmodernista romaanista on Salman Rushdien *Saatanalliset säkeet*.

Sananvapaus ja tekijänoikeus

Niin kutsutun piraattipuolueet (www.piraattipuolue.fi; www.piratpartiet.se) perustelevat vapaan kopioinnin ideologiaansa esimerkiksi sananvapaudella. Vastustajiksi on myös helppo leimata suuret monikansalliset yritykset, niin levy-yhtiöt kuin ohjelmistotuottajat. Piratistit esittävät itsensä Robin Hoodeina: he ottavat rikkailta ja jakavat köyhiltä.

Tässä valossa plagioinnin vastainen taistelu näyttää vaikealta. On ilmeistä, että koko tekijänoikeusperiaate tulee jossain suhteessa muuttumaan, ollaan siis murrosvaiheessa. Sisällöntuottajilla on erilaisia projekteja meneillään, yksi niistä on ACAP (Automated Content Access Protocol). Siis se, mitä informaatiolukutaidon nimissä tänään opetetaan, saattaa olla huomenna opina jo vanhanaikaista.

On selvää, että tekijänoikeusperiaatteet sisältävät hyvin ristiriitaisia painotuksia. On taloudelliset oikeudet, joita voidaan tarkastella eri toimijoiden näkövinkkeleistä. On toisaalta sananvapausperiaatteet, jotka ovat demokratian mitta. Tieteen suhteen voidaan puhua universaalisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta globaalissa mielessä tai vaikkapa open source -periaate, joka korostaa myös yhdessä tekemisen tehokkuutta ja ylivoimaisuutta.

Habermas ja kommunikatiivisuus

Nykyfilosofeista ennen kaikkea Jürgen Habermas on tutkinut poliittisen toiminnan ja kommunikaation suhdetta etiikkaan. Habermasin ajatukset on liitettävissä Internetiin ja informaation saatavuuteen ja täten myös informaatiolukutaitoon. Habermas puhuu julkisesta tilasta (public sphere), jossa korostuu vapaus (vapaa kommunikaatio), oikeudenmukaisuus ja tasapuolisuus – nämä ovat taas onnistuneen viestinnän edellytyksiä.

Keskustelu ja yhteisymmärrys ovat Habermasin diskurssietiikan perusta. Habermasin mukaan kommunikaatio on yhteiskunnassa vallitsevan demokratian mittari: mitä paremmin yhteiskunta kommunikoi, sitä onnistuneempi demo-

kratia siinä on. (Habermas 1989, 136–142; Habermas 1994, Mäkinen 2008, 469)

Myös Habermasin diskurssietiikan mukaisesti informaatiolukutaito olisi tavoitettavissa oleva olotila. Eikö tämä näkökanta sitten, yhdessä Kunnaksen näkemyksen kanssa, vie meitä kohti normatiivista etiikkaa, jossa laaditaan sääntöjä ja normeja sille, mikä on oikein ja väärin.

Internet ja pelisääntöjen muutos

Kun Internet syntyi, se oli aluksi pienen yhteisön viestintäväline. Kaikki pitivät sitä hyödyllisenä ja varjelivat sitä esimerkiksi kaupallisuudelta. Seppo Visala on sanonut (2004), että kyseessä oli ”tiukkaan kulttuuriin tottunut organisaatio, väljien viestintäsääntöjen ja korkean etiikan yliopistomaailma sekä [www:n](http://www.n) kohdalla kiinteä fyysikoiden tutkimusyhteisö”.

Internet on tietenkin etäänntynyt täydellisesti tuon homogeenisen ryhmän yhteisestä ja jossain määrin idealistisesta arvomaailmasta. Kuitenkin se on tiedon välittäjänä korvaamaton väline. Internetissä operoivat uudet yhteiskunnalliset liikkeet (NMS) edustavat habermasimaista näkemystä: ne hyödyntävät kommunikaatiossa verkkoa, sen halpuutta, nopeutta ja sen kaikkia interaktiivisia mahdollisuuksia (Mäkinen 2006, 153).

Normatiivisuus on nettiaktivisteille kirosana – se edustaa heille valvontaa ja hankalia sääntöjä. He ajattelevat, että netti on uusi vapauden valtakunta, maailma ilman normeja. Normatiivisuuden ei tule kuitenkaan suhtautua pelkästään negatiivisesti, kuten Georg Henrik von Wright on todennut (1968, 3). Hänen mielestään käsitys normatiivisesta etiikasta eräänlaisena moraalisenä lainsäädäntönä, silloin kun se liittyy vallassa olevan moraalisten standardien kritiikkiin, on yksi-puolinen ja harhaanjohtava (Ibid).

Moraalinen hyvyys koostuu pienistä osateki-
jöistä. Toimivat käytännöt ja käsitykset oikeasta ja väärästä, hyvästä ja pahasta, tulisi voida siirtää reaali-
maailmasta virtuaali-
maailmaan. Silloin plagioinnista voidaan edelleen puhua informaati-

tiolukutaidon opetuksessa, ainakin niin kauan kuin kysymyksenasettelu on relevantti reaali-maailmassa.

Itsesääntely

Järjestelmien toimivuus edellyttää niiden säätelyä. Optimaaliset prosessit perustuvat turhien rönsyjen poiskarsimiselle. Ne koostuvat usein epätarkoituksenmukaisista käytänteistä, jotka ovat syntyneet ilman, että ne olisivat tarkoituksenmukaisia järjestelmän toimivuuden tai kokonaisuuden kannalta.

Pitääkö tällaiset rönsyt sitten aina karsia pois? Nehän edustavat usein kulttuurissa sitä rikkautta, joka tekee elämästämme miellyttävää. Esimerkiksi taiteilija toimii luomistyössään harvemmin tarkoituksenmukaisesti. Esteettisen artefaktin olemassaoloa voidaan perustella kauneuskökökulmasta katsoen, ei kuitenkaan sen hyödyllä. Itse taiteilijakin on usein epätarkoituksenmukaisuuden tai epärationalisuuden mannekiini: onko järkevää uhrata elämänsä niin hyödyttömien asioiden kuin taide-esineiden vuoksi.

Yliopistoissa vallalla olevia hallinnollisia uudistuspyrkimyksiä on arvosteltu tältä kannalta: järjestelmä tehostuu, mutta moninaisuus häviää.

Informaatiotyöntekijät keskittyvät (tai syyllistyvät) tietojärjestelmien toimivuuden parantamiseen. Yhä lisääntyvää informaatiomassaa yritetään jatkuvasti hallita sekä vanhoilla että uusilla työkaluilla.

Projekti on sinällään käsitettävä, mehän hukkumme muuten kaikkeen informaatioon. On tarkoituksenmukaista luokitella tietoa niin, että sen käyttäjän olisi mahdollisimman vaivatonta poimia tarvitsemansa bitit omiin tarpeisiinsa.

Itseään korjaava yhteisöllisyys

Informaatiolukutaito ja sen opetus on projekti, jolla omalta osaltaan pyritään vastaamaan tehokkuuden vaatimukseen. Sen takana ovat uudet oppimiskäsitykset ja se korostaa loppukäyttäjän asemaa ja vastuuta omasta itsestään.

Informaatiolukutaito perustuu paljolti itse-

sääntelyn ideologialle. Itsesääntelyllä tarkoitetaan tilanteita, joissa toimijat luovat oma-aloitteisesti toiminnalleen säännöt ja rajat. Pyrkimyksenä on toiminnan parantaminen tai optimoiminen. Termi on lainsäädännön vastakohta: lainsäädäntöä harjoittaa valtio tai valtioiden yhteisö (Mäkinen 2006b, 42.).

Informaatiolukutaidon opetuksella olisi siis tarkoitus kasvattaa itsenäiseen työskentelyyn pystyviä, eettisesti kypsiä kansalaisia ja heidän muodostamiaan yhteisöjä ja ryhmiä. He huolehtisivat siitä, että verkko toimii moitteettomasti: tähän päästään sääntöjä noudattamalla. Kun järjestelmä huomaa, että sen toimivuus kärsii, se reagoi ja korjaa häiriötekijät.

Useat internettutkijat ovat väittäneet, että ei se näin ole. Netissä on koko ajan enemmän sekä rikollisuutta että avoimen järjestelmän hyväksikäyttäjiä. On kuitenkin hämmästyttävää, että Internet pystyy koko ajan kehittymään ja korjaamaan kaikki puutteensa.

Informaatiolukutaidon opetuksessa on siis kaksi pyrkimystä: sekä tehokkuuden saavuttaminen (löytää oikea tieto informaatiotulvasta, käyttää sitä tehokkaasti) että kriittiseen arviointiin kykeneminen (osata käyttää tietojärjestelmiä kriittisesti, kyseenalaistaa niiden tarjoama tietomössö).

Kriittiseen ajatteluun ohjaaminen

On tärkeää tuoda myös esille itsesääntelyn perusteet: jos emme alistu itsekuriin ja -sääntelyyn, järjestelmän toimivuus kärsii. Tämähän oli jo Thomas Hobbesin (1588–1679) valtiofilosofinen oivallus ja hänen ”yhteiskuntasopimuksensa” perusta.

Itse näen velvollisuuteni kasvattajana olevan juuri kriittiseen ajatteluun ohjaaminen. Kun elämme läpeensä kaupallisessa mediayhteiskunnassa, kyky kriittiseen ajatteluun varmaan estyy. Kaupallisuusideologia ja sen arvomaailma kaipaa vastavoimia – siis kriittistä ajattelua.

Parhaiten kriittistä ajattelua voi opettaa tuomalla esille sen hyödyt. Esimerkiksi plagioin-

titapauksissa koko työyhteisö kärsii, lopulta ei edes ”luvaton lainaaja” ole voittaja, sillä hän ei ole omaksunut mitään (Tietenkin hän voi jäädä myös kiinni.). Suurin häviö on kuitenkin yhteisö, joka on omaksuessaan epärehelliset toimintatavat ajautunut viidakon lain piiriin: ota tai jätä ilman. Silloin myös itsesääntely – jolle tämän päivän tiimien ja työyhteisöjen toiminta perustuu – tulee mahdottomaksi.

Kriittinen ajattelu ei ole vain vasemmiston tai kriittisen teorian ohjenuora: se on filosofian ja kaiken tieteen perusta. Kriittistä ajattelua – kaiken epäilyä – ei voi tuputtaa kenellekään. Siihen voi vain ohjata sokraattisella majeutikalla. Järjestelmien toimivuuden kannalta se on kuitenkin välttämätöntä.

Parhaassa tapauksessa kriittinen ajattelu asettaa sitten sitä tukevat järjestelmät kyseenalaisiksi ja kaataa ne, kuten Thomas Kuhn on todennut. Kun puhutaan tieteen kehityksestä ja sen pyrkimyksestä kohti lopullista totuutta, tällaiset paradigmanvaihdot ovat ehdottoman tarpeellisia.

Tehokkuutta vai kykyä arvioida?

Informaatiolukutaidon ja etiikan suhteesta on löydettävissä kaksi selvästi toisistaan erottuvaa juonetta. Pyrkimys tehokkuuteen on yksi informaatiolukutaitostandardien näkyvästi esille tuoma pääajatus. Tehokkuus nähdään perustelluksi toimintaympäristössä, jossa informaation määrä koko ajan lisääntyy aina vain kiihtyvämällä vauhdilla.

Tehokkuutta voidaan perustella myös inhimillisillä vaatimuksilla. Jos yksilö ei kykene käsittelemään kaikkea informaatiota, hän voi joko jättää disinformaation johdateltavaksi tai jopa kokonaan syrjäytyä.


Tehokkuus liittyy usein pragmatismiin, joka on filosofinen oppisuunta, mutta se voidaan nähdä myös välineenä. Kun järjestelmät toimivat tehokkaasti, hyötyjä ovat kaikki. On kuitenkin tärkeää osata keskustella maksimaalisen tehokkuuden haitoista: ihmisestä ei saa yrittää tehdä konetta. Koneet ovat ihmisiin verrattuna yksinkertaisia

järjestelmiä, mutta ihmisen rinnastamisella koneeseen saattaa olla tuhoisat seuraamukset.

Informaatiolukutaidon kolmannessa standardissa määritellään sitten kriittisyys. Yksilö joutuu median vietäväksi, jollei hän kykene arvioimaan kriittisesti kaikkea vastaanottamaansa informaatiota.

Kriittisyys on ankara vaatimus. Jos informaatiolukutaidon opettaja pyrkii ohjaamaan opiskelijoita kriittisyyteen, on hänen kyettävä asettamaan kritiikin kohteeksi myös oma toimintansa. Tämä koskee sekä opetusta (informaatiolukutaidon opetus) että itse substanssia (informaatiolukutaito).

Mikä on informaatiolukutaidon opetuksessa kaikkein tärkeintä? Aihehan on varsin laaja niihin tuntimääriin verrattuna, joita opetukseen on tarjolla. Pitääkö korostaa teknisiä tiedonhakuvalmiuksia kuten Boolean logiikkaa, vai opettaa kriittisyyteen. Siihenhän kirjastoalalla on lähdekriitikkissä jo hyvät työkalut.

Tärkeä asia on myös opetuksen toteutus, kestääkö se kriittisen tarkastelun. Opettajina koemme usein, että informaatiolukutaidon opetuksessa meidän on vaikea saada opiskelijat motivoituneiksi. Olemmeko osanneet soveltaa opetukseemme uusia oppimiskäsityksiä, joille koko informaatiolukutaidon opetus perustuu, vai toteutamme siinä perinteistä kateederipedagogiikkaa. 

Lähteet

- Association of College and Research Libraries (2000). Information Literacy Competency Standards for Higher Education. <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/standards/informationliteracycompetency.cfm>.
- Habermas, J. (1989). The Public Sphere: an Encyclopaedia Article. (In Stephen Eric Bronner and Douglass Kellner (eds.), *Critical Theory and Society: A Reader*. New York: Routledge, 136–142).
- Habermas, J. (1994). Järki ja kommunikaatio: tekstejä 1981–1989. Helsinki: Gaudeamus.
- Kinnunen, T. (2008). Lihaan leikattu kauneus. Kosmeettisen kirurgian ruumiillistuneet merkitykset. Helsinki: Gaudeamus.
- Kunnas, T. (2008). Paha. Mitä kirjallisuus ja taide paljas-

tavat pahuuden olemuksesta. Jyväskylä: Atena.

Mäkinen, O., Kuoppala, H. & Rintamäki, K. 2006. informaation luonne ja plagiointi: empiirinen tutkimus opiskelijoiden käsityksestä tiedosta, sen käytöstä ja heidän suhtautumisestaan virtuaaliopetukseen. Teoksessa Mäkinen, O. (toim.), Akateemisia opiskelutaitoja oppimassa: opiskelijoiden kokemuksia verkkokursseilta ja tiedonhakutaitojen kehity lähiopetuksessa. Vaasa: Vaasan yliopisto, 59–118.

Mäkinen, O., Holmlund, S. & Mikola, M. 2008. Good and Bad in Information retrieval – Ethics in Information Literacy Education. Case The Tritonia Academy Library, Vaasa. Vaasa: Tritonia.

Mäkinen, O. (2006a). Internet ja etiikka. Helsinki: BTJ.

Mäkinen, O. (2006b). Näkökulmia tietoverkkojen itse-sääntelyyn. Informaatiotutkimus 25 (2), 41–52.

Mäkinen, O. (2007). Informaatiolukutaito ja etiikka. Teoksessa Nevgi A. (toim.) Informaatiolukutaito yliopisto-opetuksessa. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus. Palmenia-sarja, 53–70.

Mäkinen, O. (2008). Philosophy of web-based mediation. In Hansson, T. (ed.) Handbook of Digital Information Technologies: Innovations and Ethical Issues. Hershey: IGI Global Publications, 463–479.

Visala, S. (2004). Internet: yhteisöjen tukivälineestä yhteisöjen uhaksi. IT Universitas, nro 6 / 23. syyskuuta 2004.

von Wright, G. H. (1968). The Varieties of Goodness. London: Routledge & Kegan Paul.

Tietoa kirjoittajasta:

*FT Olli Mäkinen, FT, yliopettaja
Turun ammattikorkeakoulu, kirjasto ja tietopalvelun koulutusohjelma
email: olli.makinen@turkuamk.fi*